

Als die ruese dat hoorde vanden bode dat si ghierich warē om vechten dede hi grote gherectschape make omē die kerstene te bederue. en hi stelde sijn ordiancie vanden heerē. en als hi al ghestelt hadde so ghinghen si in haer ruste in haer tentē en in haer logghen verbedende den dach vā moighen om te vechten.

Hoe erlijtes sijn ordene stelde. ende hoe dat si den ruese beuochte. en vander victorien.

Dat. xc. capitel.

Als den moighen stont aen quā so ghinc erlijtes sijn volc stellen in die schare. indē name des vaders des soons en des heilichs gheests. die eerste hepndic. die tweede demofoen. die derde hi. Aldus warē sijn scharen gestelt. elc schare was. xl. duysent sterc en aldus reden si hem aen. daer was mer dallen seer gheuochten datter in bepdē sīdē veel volcx bleef. mer meest aen die hepdenen sīde. want die ruese moeste wijschē met sīnē hept. wāt veel vā sīnen edelen warē verflaghē dies hi seer droeulich was en seer ronviedē Die kersten heeren reden in die stadt daer si wel ontfanghē warē. en ouer saghē haer volc. en doen saghē si dat si daer veel schade gelede haddē en veel volcx verlorē haddē. mer si hadden die ere met dat die ruese gewehē was. so trocken die kerstenen wt en si haeldē haer doode in die stede. en si begroeuēse elc na haerder weerde Die hepdenē wāchtē tot dat die kerstenen wech warē en si begroeuē haer doode dier veel bleue warē meer dā. xl. duysent. Die ruese beclaechde den groten schade. en hi pepnsde dat hi soude gaē ter muere en epschē die twee vroom-

ste vāder stadt te campe. en als hi dit stont en pepnsde seide hi sinen heerē hoe dat hi voor hadde om den minste schade te lyden. Als die herē soudanē en ameralen hoorde warē sūs wel te vreden. en si lieten hē gaen ter poortē waert. als hi ter poortē quā so riep hi aen die poortieren dat si soude doen comē haer ouerste ter mueren dat hi se sprekē mochte Die poortiers liepen om erlijtes en si sepdē hē dat die ruese daer was. en dat hi hē sprekē wūde. Als dat erlijtes hoorde so ghinc hi en hepndic ende demofoen derwaerts o te hoie sijn begheerte. Als si ter mueren quāmē so saghē si den grote ruese daer staen. so waechde si wat sijn begheeren was en wat hi hebben wūde. Die ruese sepdē tsa ghi her erlijtes die vscrift naect oot der cronē vanden lande. en wilt ghijse beujsen so moet ghi mi beuechten in campe lūf om lūf en kent ghy. v niet cloech ghenoech so neemter noch cenen tot v. ich bens te vreden. en wie van ons bepdē te bouen gaet die sal besitten dat conincric vanden lande van armenien. en die tonder gaet die sal rupmen dat landt. wat segt ghi daer toe. sids beradē so gheeft mi een coit antwoorde hier op wat u wes sūs is te doen oft te laten. Als erlijtes dat hoorde so sepdē hy om den minsten schade vanden volcke so sal ic doen. en ic aen veerde den hant schoen nae camps recht. ende segt mi her ruese wāneer dat ghi campē wilt ich sal v te velde comen ghespaert mi god. Daer op die ruese antwoorde en sepdē. binnen drie daghē maect v bereet om te campen. en dan sal ic u wes verwachten hier buyten aen den roden acher. Erlijtes seide ic bens wel te

Hoe Etsijtes sijn ordene stelde, ende hoe dat si den ruese bevochten, ende van der victorien.

Dat .XC. capittel.

Als den morghenstont aen quam, so ghinc Etsijtes sijn volc stellen in drie scharen inden name des Vaders, des Soons ende des Heilichs Gheests. Die ierste Heyndric, die tweede Demofoen, die derde hi. Aldus waren sijn scharen gestelt. Elc schare was .XL. duysent sterc ende aldus reden si hem aen.¹ Daer was met dallen seer ghevochten datter in beyden siden veel volcx bleef, mer meest aen die heydenen side, want die ruese moste wijcken met sinen heyr, want veel van sinen edelen waren verslaghen, dies hi seer droevich was ende seer tonvreden.

Die kersten heeren reden in die stadt, daer si wel ontfanghen waren, ende over saghen haer volc, ende doen saghen si dat si daer veel schaden geleden hadden ende veel volcx verloren hadden. Mer si hadden die eere met dat die ruese geweken was. So trocken die Kerstenen uut, ende si haelden haer dooden in die stede, ende si begroevense elc na haerder weerden.

Die heydenen wachten tot dat die Kerstenen wech waren, ende si begroeven haer doden, dier veel bleven waren, meer dan .XL. duysent. Die ruese beclaechde den groten schade, ende hi peynsde dat hi soude gaen ter mueren ende eyschen die twee vroom-[n6rb]ste vander stadt te campe. Ende als hi dit stont ende peynsde, seide hijt sinen heeren hoe dat hi voor hadde om den minsten schade te lijden. Alst die heren soudanen ende ameralen hoorden, waren sijs wel te vreden, ende si lieten hem gaen ter poorten waert.

Als hi ter poorten quam, so riep hi aen die poortieren dat si souden doen comen haer overste ter mueren, dat hijse spreken mochte.

Die poortiers liepen om Etsijtes, ende si seyden hem dat die ruese daer was, ende dat hi hem spreken wilde.

Als dat Etsijtes hoorde, so ghinck hi ende Heyndric ende Demofoen derwaerts om te horen sijn begheerte. Als si ter mueren quamen, so

---

1. hem aen: op hen af

saghen si den groten ruese daer staen. So vraechden si wat sijn begheren was ende wat hi hebben wilde.

Die ruese seyde: “Tsa, ghi, her Etsijtes, die u scrijft naest oor¹ der cronen vanden lande, ende² wilt ghijse bevrijen, so moet ghi mi bevechten in campe, lijf om lijf. Ende kent ghy u niet cloeck ghenoech, so neemter noch eenen tot u. Ick bens te vreden. Ende wie van ons beyden te boven gaet, die sal besitten dat conincrijc vanden lande van Armenien. Ende die tonder gaet, die sal ruymen dat landt. Wat segt ghi daer toe? Sidijs beraden,³ so gheeft mi een cort antwoorde hier op, wat uwes sins is te doen oft te laten!”

Als Etsijtes dat hoorde, so seyde hy: “Om den minsten schade vanden volcke so sal ict doen, ende ic aenveerde den hantschoen nae camps recht. Ende segt mi, her ruese, wanneer dat ghi campen wilt. Ick sal u te velde comen, ghespaert mi God!”

Daer op die ruese antwoorde ende seyde: “Binnen drie daghen maect u bereet om te campen, ende dan sal ic uwes verwachten hier buyten aen den Roden Acker.”

Etsijtes seide: “Ic bens wel te [n6va] vreden.”

Ende daer met schiet die ruese van daer, ende hi trac weder in sijn heyr onder sinen hoop volcx, dien hijt te kennen gaf ende seyde: “Siet, gae ic tonder, so suldy alle ruymen dat landt. Ende gae ic te boven, so besitten wi dan dat conincrijcke.”

Met deser talen ghinghen si ter tenten bancketeren, ende daer wasser vele die blijde waren dattet tot eenen campe ghestelt was, want si vreesden der Kerstenen handelinghe,⁴ want sise seer wel gheproeft hadden.

---

1. naest oor: naaste erfgenaam

2. ende: maar

3. beraden: tot een besluit gekomen

4. der Kerstenen handelinghe: het man tegen man gevecht met de Kerstenen

vredē. en daer niet schiet die ruese vā
daer. en hi trac weder in sijn heyr on-
der sinē hoop volcx dien hnt te kennē
gaf en seyde. liet gae ic onder so suldy
alle ruymen dat landt. en gae ic te bo-
uen so besitten wi dā dat conincricke
Met deser talen ghinghē si ter tenten
bancketeren. en daer wasser vele die
bljude waren dattet tot eenen campe
ghestelt was. wāt si vreesden der her-
sten handelinge. wāt sise seer wel
gheproeft hadden.

Hoe die herstenē heerē triumpheer-
den. en hoe dat demofoen estjtes en
hepndic badt om den campe te doen.

Dat. xci. capittel.

Des landerdaechs als die ruese
daer gheweest hadde so quam
her demofoen daer estjtes en hepn-
dic triumpheerden. en hi badt hē bep-
dē als dat hi dē ruese beuechte mocht
en den campe doen. Estjtes seide dat
en is niet behoorlic. waer ghi een her-
sten mensche als wi sijn dat consente
dat soude v wel ghebuere. mer nu so
waer dat grote scande dat ick alle mij
landt soude stellen inden handē van
eenē hepdē. mer niet te min ic betrou-
we v alder eere en duecht. mer ten is
niet behoorlic. en hepdic van hyn-
boich die seyde ooc des gelijc. Demo-
foen dit horende viel op sijn knyen en
hi beloofde daer bi sinē god en bi sijn-
der wer daerin te doene tae indē cam-
pe als oft hi ware een gedoopt kerstē
en nēmermeer anders ter eere en ter
licfden van psonpe des coninc doch-
ter vā salenten. dat si mocht verhoie
vā sinder mandaet en hē begracien
licht watter af ghebuerde Als estjtes
en hepdic dit hoordē so seyde si bep-
de. demofoen here rijst vander aerde

en quist uwē eedt. door uwē ghetrou-
wen dienst wert v gheconsentert dē
campe te doe Als demofoen dat hoor-
de so wert hi seer verbljot. en hi dancet
die herē dat si hē weerdich kendē den
campe te doene. Hi verhieft hem seluē
daer in. en hi ghinc gherechtichap ma-
ken omē dē ruese te beuechte die daer
bupten lach en hē verbeude. ofte den
ghenē dien becampē soude. Aldus so
quā den dach aen. demofoen nam or-
lof aen estjtes en hepdic. en hi badt
dat si ter muere gae soude om te siene
hoe hi vare soude. si seyden si soudent
doen. Aldus schiet hi vā hē liedē en hi
ghinc daer die ruese was. en des ruse-
sen volck lach ooc en sach hoer waren
soude. Als hi bi den ruese quā so stont
die ruese op en waechde wat hi wilde
oft wat hi sochte en waer omē dat hy
quam. Demofoen seide ick come hier
om v te beuechte. en dē campe te doe
dier ghesaect is Die ruese dit horende
wert lachende en seyde. lief blophē lo-
pet in die stadt en haelter noch ses oft
seuen. en edt noch drie oft vier schote-
len pappen. en comt dan weder. dan
sal ick v beuechten. anders waer mi
nu schande want ghyp en sijt mer een
kint. Demofoen dit horende wert ver-
gramt om dat hem die ruese so clepne
achte. en hi nā sijn sweert en hi sloech
den ruese op sijn harte becken dattet
dronde. Doe die ruese den slach ghe-
uoelde seide ontbreit en slact noch niet
mer segt mi sidp een kerstē oft hepdē.
Demofoen antwoorde ic bē een hepn-
den en die sal v bedwinghē. Polijphe-
nus die ruese seyde. sidp een hepdē en
wie best adp dan ghi schijnt vā eenen
edelen geslachte ghecome sūnde Doe
seyde demofoen. die soudaen vā babi

*Hoe die kerstenen beeren triumpheerden, ende hoe dat Demofoen
Etsijtes ende Heyndric badt om den campe te doen.*

Dat .XCI. capittel.

Des sanderdaechs als die ruese daer gheweest hadde, so quam her Demofoen daer Etsijtes ende Heyndric triumpheerden, ende hi badt hem beyden als dat hi den ruese bevechten mocht ende den campe doen. Etsijtes seide: “Dat en is niet behoorlic.¹ Waert ghi een kersten mensche als wi sijn, dat consente dat soude u wel ghebueren. Mer nu so waer dat grote scande dat ick alle mijn landt soude stellen inden handen van eenen heyden. Mer niet te min, ic betrouwe u alder eeren ende duecht. Mer ten is niet behoorlick.”

Ende Heyndric van Lymborch die seyde ooc des gelijcx.

Demofoen dit horende, viel op sijn knyen, ende hi beloofde daer bi sinen god ende bi sijnder wet daer in te doene, jae inden campe, als oft hi ware een gedoopt Kersten ende nemmermeer anders, ter eeren ende ter liefden van Ysonye, des conincx dochter van Salenten, dat si mocht verhoren van sijnder mandaet ende hem begracien, licht watter af ghebuerde.²

Als Etsijtes ende Heyndric dit hoorden, so seyden si beyde:

“Demofoen here, rijst vander aerden [n6vb] ende quijt uwen eedt! Door uwen ghetrouwen dienst wert u gheconsenteert den campe te doen.”

Als Demofoen dat hoorde, so wert hi seer verblijt, ende hi dancte die heren dat si hem weerdich kenden den campe te doene. Hi verhief hem selven daer in,³ ende hi ghinc ghereetschap maken omme den ruese te bevechten, die daer buyten lach ende hem verbeyde ofte den ghenen dien becampen soude.

Aldus so quam den dach aen. Demofoen nam orlof aen Etsijtes ende Heyndric, ende hi badt dat si ter mueren gaen souden om te siene hoe hi varen soude. Si seyden, si soudent doen. Aldus schiet hi van hem lieden, ende hi ghinc daer die ruese was. Ende des ruesen volck lach ooc ende sach hoet varen soude.

---

1. behoorlic: gebruikelijk, zoals het hoort

2. licht watter af ghebuerde: hoe de uitslag ook mocht zijn

3. Hi verhief hem selven daer in: Hij blaakte van zelfvertrouwen

Als hi bi den ruese quam, so stont die ruese op ende vraechde wat hi wilde oft wat hi sochte, ende waer omme dat hy quam.

Demofoen seide: “Ick come hier om u te bevechten ende den campe te doen, dier ghestaect¹ is.”

Die ruese dit horende, wert lachende ende seyde: “Lief bloyken,² lopet in die stadt ende haelter noch ses oft seven, ende edt noch drie oft vier schotelen pappen ende comt dan weder, dan sal ick u bevechten. Anders waert mi nu schande, want ghy en sijt mer een kint.”

Demofoen dit horende, wert vergramt om dat hem die ruese so cleyne achte, ende hi nam sijn sweert ende hi sloech den ruese op sijn harsebecken³ dattet droonde.

Doen die ruese den slach ghevoelde, seide [hi]:⁴ “Ontbeit! En slaet noch niet, mer segt mi, sidy een Kersten oft heyden?”

Demofoen antwoorde: “Ic ben een heyden, ende die sal u bedwinghen!”

Polijphenus die ruese seyde: “Sidy een heyden!? Ende wie bestady dan?⁵ Ghi schijnt van eenen edelen geslachte ghecomen sijnde.”

Doen seyde Demofoen: “Die soudaen van Babi-[o1ra]lonien dat is mijn broeder, die als nu leyt voor Constantinobele.”

Doen seyde die ruese: “Jae, is dat waer!? Is die soudaen u broeder? Gaet in dijnen vrede! Ter eeren van hem en sal ic u niet misdoen.”

“Neen,” seide Demofoen, “daer om en ben ic hier niet gecomen. Ghi ende ic moetens een eynde maken.⁶ Aldus, sonder langher te beyen, stelt u om weeren!”

Doen ghinghen si malcanderen aen dats een mensche lusten mochte diet aen sach. Steke om steke, slach om slach, dattet harnas vanden live int sandt vloech. Die heeren vander mueren diet saghen, verblijden hem als dat hem Demofoen so vromeliken hadde teghen den ruese, die hem seer cloeckelic ter weeren stelde teghens Demofoen, so langhe die

---

1. ghestaect: afgesproken

2. bloyken: bloedje

3. harsebecken: hersenpan, helm

4. Ontbreekt in Vorsterman 1516.

5. Ende wie bestady dan?: Uit welke familie ben je afkomstig?

6. moetens een eynde maken: moeten deze zaak afhandelen

Ionien dat is mijn broeder die als nu
 leyt voor constantinobele. Doen se-
 de die ruese iac is dat waer. is die sou-
 daen v broeder gaet in dynen vrede.
 ter eere vā hē en sal ic v niet misdoen.
 Neen seide demofoen. daer om en bē
 ic hier niet gecomē. ghi en ic moetens
 een eynde maken. aldus sonder lan-
 gher te bepen stelt v om weeren. Doē
 ghinghē si malcanderē aen dats een
 menschelusten mochte diet aen sacht.
 steke om steke. slach om slach. datter
 harnas vanden lue int sandt vloech.
 Die heerē vander mueren diet saghē
 verbliden hē. als dat hem demofoen
 so vromeliken hadde teghē den ruese.
 die hē seer cloethelic ter weeren stelde
 teghens demofoen. so langhe die een
 op den anderē slaende dat si beyde al
 so moede waren. dat si hēychden nae
 haer lieden aefeme. ende si rustē hem
 beyden wat. Als si hē wat verblasen
 hadden so ghinghē si malcanderē we-
 der dapperliken aen slach ōme slach.
 datter tuier wt dat harnas spanck.
 Demofoen die brocht op den ruese al
 so waren slach inden slaep van sinē
 hoofde dat hi neder viel ter aerde. Die
 heeren dat siende vander muerē wa-
 ren seer blijde als si aen saghē dat die
 ruese ter aerde lach. Demofoen nam
 sijn swert ende hi sloech den ruese den
 hals af. en hi nam thoost en hi stacht
 op sijn swert en droecht also ter stedē
 waert in. Die heerē ontfinghen hem
 mindelic en bedancten hem seer. en si
 boden hem eer en weerde en dat door
 sijn grote vromicheyt en door die ghe-
 trouwichent die hi gedaē hadde voor
 die kerken heeren. Die heydenen en
 arabijenscher en barberijshē saghē
 dat die ruese door bleuen was. so na-

men si haer sacket en pack en liepen te
 scheepe waert. en si lieten hare ruese
 daer ligghe. en si vocrē weder in bar-
 berijen haren mamet louende dat si
 dat lijf ontdiaghē hadde. wāt si daer
 seer wel gheweest hadden tot deenen
 profyte. Die ghemeente vāder stadt
 die warē seer blijde. en si bedieuē alle
 maniere vā ghenoechte. si behinghē
 die straten met tapstie. si toochoē per-
 sonagen. si vierden elc om costelicheit.
 en dat ter liefden vandē conic estijtes
 die nu die croone ontfanghē sal. daer-
 men hoien sal wattet cronement vā
 eenen coninc in heeft. Die bisscoppen
 des lants waren ontboden en alle die
 edelen. dat si romē soudē en helpē cro-
 neeren den nieuwē coninc in die stadt
 van armenien op die marchie. Daer
 was gemact een groot costelike stel-
 lage. en die ouer decket met tapstie. en
 behanghē met gouden lakken daer
 men den conic cronere soude. Daer
 warē gheset vele setels elc nae sinē
 staet. mer des conic setel borē al ver-
 chiert raet goude daer die conic in sou-
 de gecroont sijn. ende dat nae sonder
 weerden. Die ander setels daer soudē
 in sitten die heeren des landts. die ont-
 fanghē sullen des coninc cedr. en hē
 eeden ooc der ghelijcke. Aldus so was
 die conic gebrocht ter stellagen waert
 met costeliken instrumenten vā spele
 en met schonē state. alsoot eenē conic
 toe behoort. Een bisschop die droech
 sijn croone en sinen sepreet voor hem.
 heyndic vā lymborch sinen schilt en
 sijn sweert. demofoen die droech sinē
 helm. Doen quam die coninc estijtes
 tusschē twee bisschopen. en achter hē
 xxiii. pagien al vā eender cleedinghe
 ende ouer beyde siden vandē pagien

een op den anderen slaende dat si beyde al so moede waren dat si hijchden nae haer lieden aeseme, ende si rusten hem beyden wat.

Als si hem wat verblasen hadden, so ghinghen si malcanderen weder dapperliken aen, slach omme slach, dattet tvier uut dat harnas spranck. Demofoen die brocht op den ruese also swaren slach inden slaep van sinen hoofde dat hi neder viel ter aerden. Die heeren dat siende vander mueren, waren seer blijde als si aen saghen dat die ruese ter aerden lach. Demofoen nam sijn swert, ende hi sloech den ruese den hals af, ende hi nam thooft, ende hi stackt op sijn swert ende droecht also ter steden waert in. Die heeren ontvinghen hem mindelic ende bedancten hem seer, ende si boden hem eer ende weerde, ende dat door sijn grote vromicheyt ende door die ghetrouwicheyt die hi gedaen hadde voor die kersten heeren.

Die heydenen ende Arabijenschen ende Barberijschen saghen dat die ruese doot bleven was. So na-[o1rb]men si haer sack ende pack ende liepen te scheepe waert, ende si lieten haren ruese daer ligghen, ende si voeren weder in Barberijen, haren Mamet lovende dat si dat lijf ontdraghen hadden, want si daer seer wel gheweest hadden tot cleenen profijte.

Die ghemeente vander stadt die waren seer blijde, ende si bedreven alle manieren van ghenoechten. Si behinghen die straten met tapijte. Si toochden personagen.¹ Si vierden elc om tcostelicsten, ende dat ter liefden vanden coninc Etsijtes, die nu die croone ontfanghen sal, daermen horen sal wattet tcronement van eenen coninc in heeft.

Die bisscoppen des lants waren ontboden, ende alle die edelen, dat si comen souden ende helpen croneeren den nieuwen coninc in die stadt van Armenien op die marckte. Daer was gemaect een groot, costelike stellige, ende die over decket met tapijte ende behanghen met gouden lakenen, daer men den coninc croneeren soude. Daer waren ghestelt vele setels, elck nae sinen staet, mer des conincx setel boven al verchiert met goude, daer die coninc in soude gecroont sijn, ende dat nae sijnder weerden. Die ander setels daer souden in sitten die heeren des landts, die ontfanghen sullen des conincx eedt ende hem eeden² ooc der ghelijcke. Aldus so was die coninc gebrocht ter stellagen waert

---

1. Si toochden personagen: Zij beeldden (historische) personages uit.

2. hem eeden: hem de eed van trouw zweren

met costeliken instrumenten van spele ende met schonen state, alsoot eenen coninc toe behoort. Een bisschop die droech sijn croone ende sinen septer voor hem, Heyndric van Lymborch sinen schilt ende sijn sweert, Demofoen die droech sinen helm. Doen quam die coninc Etsijtes tusschen twee bisschopen, ende achter hem .XXIIIIJ. pagien, al van eender cleedinghe, ende over beyde siden vanden pagien [o1va] ghinghen .LX. artsiers, ende daer nae quamen alle die edelen des landes, so dat die triumphe costelick was om taenschouwen.

Als dan aldus die coninck Etsijtes op die stellinghe quam, so deden hem die bisschopen sitten in sinen coninckliken setele, ende alle die edele des lants elc in sinen setele nae haerder weerden. Als si allen geseten waren, so brocht hem Heyndric van Lymborch sinen schilt ende sijn sweert, ende hinc hem die aen sinen hals. Demofoen bracht hem sinen costeliken helm van stale.

Doen seyde hem die bisschop: “Uwen schilt heet Stout Wederstaen,¹ u sweert dat heet Scherpelic Snyderende, uwen helm heet Vast Ghelove, dat bediet dat ghi den helm voeren sult teghen die onghelovighe honden, ende daer op wreken Cristus lachtere, verste[r]kende² tghelove van Kerstenhede, vliende alle heresije,³ toverije ende ketterije. Dits tbewijs dijns helms, die sterc is weder staende den helschen viant. Hier sijn u sporen. Wat si bedieden, dat suldy vaten.⁴ U sporen die heeten Achter Dencken,⁵ dat een teeken is, her coninc, dat ghi alle dinck doen sult met wijsheden ende met wijsen rade. Dits tbewijs der sporen, want achter dencken doet ons wijsheit leeren ende alle dinc met scherpen rade te doen. So salt duechdelic voort gaen, wat ghi doet.”

Etsijtes seyde: “Alle u leeringe die hoope ic wel tonthoudene ende die tachter volghene ten profijte vanden lande ende ter salicheyt mijnder sielen.”

Die bisschop seide: “God laet u wel houwen!”, ende hi gorde hem sijn sweert aen sijn side ende seyde: “Siet daer gegort u sweert dat heet Scherpe Wrake op u Vianden. Daer suldy mede slaen die met

---

1. Stout Wederstaen: Dappere Defensie

2. Vorsterman 1516: verstekende

3. heresije: ketterij

4. vaten: begrijpen, vatten

5. Achter Dencken: Bedachtzaamheid

ghinghē. Ix. artfiers. en daer nae qua
men alle die edelen des landes. so dat
die triumphe costelich was om taen
schouwen. Als dan aldus die coninck
etlijtes op die stellinghe qua so deden
hē die bisschopen sitten in sinē coninc
liken setele. en alle die edele des lants.
elic in sinē setele nae haerder weerden
Als si allen gesceren warē so brocht hē
hepndic vā symbourch sinen schilt en
sijn sweert. en hinc hē die aē sinē hals
Demofoen bracht hē sinen costeliken
helm van stale. Doen sepdē hē die bil
schop u wē schilt heet stout weder staē
v sweert dat heet scherpelic snydende
uwen helm heet vast gheloue. dat be
driet dat ghi den helm voerē sult teghē
die onghelouighe hondē. en daer op
wre hē xpūs lachtere verstekēde tge
loue vā kerstē hede. vliende alle here
sje tonerhe. en ketterhe. dits thewys
dijns helms die sterre is weder staende
den helschen viant. Hier sijn v sporen
wat si bediedē dat suldy vaten. v spo
ren die herten achter denckē. dat een
teeken is her coninc dat ghi alle dinck
doen sult met wijsheide en met wijsen
rade. Dits thewys der sporen. want
achter denckē doet ons wijsheit leerē
en alle dinc met scherpe rade te doen
so salt duechdelic voois gaen wat ghi
doet. Etlijtes sepdē alle v leeringe die
hoope ic wel ronthoude. en die rach
ter volghene een profūte vande lan
de. en ter salicheyt miñder sielen. Die
bisschop seide god laet v wel houwen
en hi gode hē sijn sweert aen sijn side
en sepdē. siet daer gegout v sweert dat
heet scherpe waake op v viandē. daer
suldy mede staen die met lachghende
kakenē v lamerkens vaen en beder
uen. wāt die wolf rouet volies der ar.

mer schapen. Ende ghi als herde sult
die behoeden en bescherme. en uwen
schilt stout weder staen vaste getrou
wicheit. so den schilt is een beschut der
slaghe. so is vaste getrouwicheit een
behoet vā destructien daer plaghen
wt rijfen soudē. wāt die ghetrouwie
hept eens coninc is vooi eē gemerue
eenē schilt die crachtich is. daer goede
hoede is daer is goede vrede. wāt een
herder die wel sijn schapen bestiert re
gieret sijns selfs wel varen. bestiert hū
se qualiken hi heyes hinder en schade
Aldus sal een coninc den schilt der ghe
trouwicheit vastelic bi hē hebben en
scherpe waake sijn sweert sijn. hē heb
bende als een libaert ghetrouwe vā
herten. Etlijtes sepdē alle die poentē
die ghi verhaekt danc ic v seer. ende ic
meense also rachter volgene datmēs
mi eeuwelike eere spieken sal in nae
comende thden. Doen sepdē alle die
heerē en hepndic mede god gheefs v
gracie dat ghi so doen moecht.
Die bisschoppen namen die crone en
skeldense op san hooft als een coninck
des lants en si sepdē. ghelic die crone
v hooft al gheheel bedecker. so moer v
lichaem gheheel bedecken v landē en
v stedē houdende alst in papse en in
vreden en in goeder eendrachticheit.
Wp croonen v hooft met goude dats
een teckē van victorien. also mi vooi
tijts die ridders croonde met palmen
so xpūs door ons meidaet was ghe
croont met doornē sonder eenighe ho
uerdighe condicic. Doen gauē si hem
die septer in die han. hi vnaechde hoe
des septers name was. Doē seide die
bisscop. hi heet rechtuerdighe iusticie.
daer mē alle duechden bi hantiert ver
staet dat wel. het is eenen gheratten

lachghende kakenen u lammerkens vaen ende bederven, want die wolf rovet tvlies¹ der ar-[o1vb]mer schapen. Ende ghi als herde sult die behoeden ende beschermen. Ende uwen schilt [heet]² Stout Wederstaen, Vaste Getrouwicheit. So den schilt is een beschut der slaghen, so is vaste getrouwicheyt een behoet van destructien, daer plaghen uut rijsen souden. Want die ghetrouwicheyt eens conincx is voor een gemeente eenen schilt die crachtich is. Daer goede hoede is, daer is goede vrede, want een herder die wel sijn schapen bestiert, regiert sijns selfs wel varen. Bestiert hijse qualiken, hi heves hinder ende schade. Aldus sal een coninc den schilt der ghetrouwicheyt vastelic bi hem hebben ende Scherpe Wrake sijn sweert sijn, hem hebbende als een lijbaert, ghetrouwe van herten.”

Etsijtes seyde: “Alle die poenten die ghi verhaelt, danc ic u seer, ende ic meense also tachtervolgene datmens mi eeuweliken eere spreken sal in nae comende tijden.”

Doen seyden alle die heeren ende Heyndric mede: “God gheefs u gracie dat ghi so doen moecht!”

Die bisschoppen namen die crone ende steldense op sijn hoeft als een coninck des lants, ende si seyden: “Ghelijc die crone u hoeft al gheheel bedecket, so moet u lichaem gheheel bedecken u landen ende u steden, houdende altijd in payse ende in vreden ende in goeder eendrachticheyt. Wy croonen u hoeft met goude, dats een teeken van victorien, also mi³ voortijts die ridders croonde met palmen, so Cristus door ons mesdaet was ghecroont met doornen, sonder eenighe hoverdighe condicie.”⁴

Doen gaven si hem die septer in die hant.

Hi vraechde hoe des septers name was.

Doen seide die bisscop: “Hi heet Rechtverdige Justice, daermen alle duechden bi hantiert, verstaet dat wel. Het is eenen ghetacten [o2ra] stoc om mede te slaen den quaetdoenders, die teghen tghebodt des Heeren doende sijn. Die salmen slaen metter rechtverdiger justicien, ende dat niet latende door gifte of middel van vrienden, van maghen draghende gheen partije. Laet den septer der justicien

---

1. vlies: lett. de huid (van het schaap), figuurlijk: het leven — Bouman z.j.: vlees

2. Ontbreekt in Vorsterman 1516.

3. mi: men

4. sonder eenighe hoverdighe condicie: zonder dat er sprake was van hoogmoed

blijcken,¹ recht doende den armen als den rijcken, want die rechtverdicheit is dat wel varen des landts ende eens princen eere. Aldus beloofdy, her coninc, ende sweert hier ten heylighen ende op u man waerheyt,² ende bi uwer edelheit, dit conincrijc van Armenien te vermeerderen ende niet te verminderen haer statuten ende haer rechten, als een coninc van eeren.”

Doen seide Etsijtes: “Allet tghene dat ghi verhaelt hebt, dat sal ic achter volghen naest mijnder macht. Sijt mi goede kinderen, ick sal u een goet heere sijn!”

Sy riepen alle: “Jae wy!”, ende si songhen van blijschappen “Noe, Noe.”³

Daer dede die coninc beroepen een hof van .XL. daghen, dat elc mocht comen eten ende drincken, vruecht ende ghenoechte hantieren, ende dat sonder sinen coste.⁴ Aldus was die coninc gheleyt als een gecroont prince in sijn hof, ende elck dede hem eer. Daer was bedreven een groote costelicheyt, die .XL. daghen duerde, van steken, van ternoyen, also men costumelic pleecht in alsulcken heren hoven van eeren.

---

1. blijcken: zich manifesteren

2. man waerheyt: woord van mannelijke eer, mannelijk erewoord

3. De ark van Noë / Noach liep na de Zondvloed aan de grond op de flanken van de berg Ararat, die toen nog in Armenië lag.

4. sonder sinen coste: gratis en voor niks

stor om mede te slaen den quaetdoen-
 ders. die teghen tgherbodt des heeren
 doende sijn. Die salmen slaen metter
 rechtuerdiger iusticien. en dat niet la-
 tende door gifte of middel vā vriendē
 vā maghē draghende gheen partje
 Laet den septer der iusticien blischen.
 recht doende den armē als den rijkē
 wāt die rechtuerdicheit is dat wel va-
 ren des landts. en eens pincen eere.
 Aldus beloofp her coninc en sweert
 hier ten heplighē. en op v man waer
 hept. en bi uwer edelheit dit conincric
 van armenien te vermeerderē ende
 niet te verminderē haer statuten en
 haer rechten. als een coninc vā eeren
 Doē seide etsites allet tghene dat ghi
 verhaelt hebt dat sal ic achter volghē
 naest mijder macht. sijn nū goede kin-
 deren. ich sal v een goet heere sijn. Sp
 riepen alle iae wp. en si songhen van
 blischapen noe noe. Daer dede die co-
 ninc beroepen een hof van. xl. daghē
 dat elc mocht comen eten en duncken
 vuercht en ghenoechte hantieren. en
 dat sonder sinen costc. Aldus was die
 coninc ghelept als een gecroont pince
 in sijn hof. en elc dede hem eer. Daer
 was bedreuen een groote costelicheyt
 die. xl. daghen duerde van steken vā
 teenopen. also men costumelic pleecht
 in allsulcken heren hoven vā eeren.
 ¶ Hoe etsites vader en moeder hem
 te houē quamen besoecken om te be-
 sien hoe dat hi voer. en hoe sijn moe-
 der etsites badt dat hi haer wilde ver-
 gheue haer medaer.

¶ Dat. xxi. capittel.

His etsites vader ende moeder
 verhoordē dat hy des lants vā
 armenien machtrich was. en ghewel-
 dich coninc ghecroont int lant. so satē

si opende si reden der waert met seere
 schoonen state van heere en vā vrou-
 wen. so lange en so vele rjdende dat
 si quamen int landt vā armenien. et-
 sites die coninc vernam dat sijn vader
 en sijn moeder quamē. hi sadt op met
 sijn edele. en hepndic der gelike. en hy
 reden hem teghen. Als si quamē een
 half mijle buten der stadt sach hy sijn
 vader en moeder comen met schonē
 state. en hi hietse hertelike willcome.
 nae haerder weerden. Daer reden si
 ter stedē waert in. en doē si in die stadt
 warē so leyde men den graue opt pal-
 laps vā andē coninc. en haddē si te voer
 ghetriumpheert. si triumpeerdē nu
 thien werven meer. ende dat door die
 comste van sijn vader ende moeder.
 ¶ Margrieta die was in grote verlan-
 ghen waer dat etsites bleef. en si had-
 de vreesle dat hē qualiken gaen moch-
 te etsites oft hepndich haer broeder.
 Des gelijc so sorchde erelebia des kei-
 sers dochter. en dat om hepndic van
 hmbourch. want si hem begrafte had-
 de hoven al dat leeft. ¶ Honia des co-
 ninc dochter vā salenten die sorchde
 voor demofoen den riddere. oft hē per-
 mesquame. al was hy een hepdene si
 hoopte dat hi noch een kersten werdē
 soude. en dat ter liefden van haer. al-
 dus was elc besocht voor die sijn.
 Die coninc van vianctric hadde oock
 verlanghē hoer met hem lieden stont
 ende het nāecte seer dē tūde datter be-
 standt vā dē iare wt gacn soude. En
 met dien dat si aldus besich stondē so
 quāmer een bode en brocht hem liedē
 rdinghe. als dat etsites gheweldich
 coninc ghecroont was in armenien.
 en dat demofoen den ruese verflagē
 hadde. en dat si warē opter vaert om